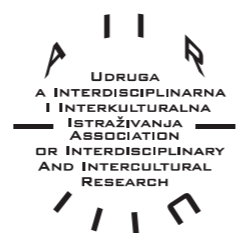

O izložbi *Optogram* u Galeriji „Ligatura“

Izložba predstavlja posvetu presjecištu Pansinijevog filmskog djelovanja i svjetovnog zanimanja, koje je duboko obilježilo njegovu filmsku praksu i teoriju, kao i inspirativnu mogućnost temporalnog povezivanja neoavangarde 20. stoljeća i suvremenog nasljeđa koje je kao filmski umjetnik iza sebe ostavio. Naslov *Optogram* upućuje na vjerovanje (koje potječe iz 19. stoljeća) da ljudska retina nakon smrti zadržava na sebi zadnju sliku koju je kao živa ugledala, što pak re-kreira poveznice između ljudskog tijela i stroja, svojevrsnu „kiboršku“ motivaciju za posthumno obilježavanje Pansinijevih istraživanja poveznica između ljudskog oka ali i sluha, mnemičkog karaktera filmske slike i mehanike pogleda posredovanog kamerom.

Izložba se može posjetiti do 25. srpnja 2026. godine, od 9 do 19 sati svaki dan.

Koncept i organizacija: Udruga za interdisciplinarna i interkulturalna istraživanja (UIII) u suradnji s Galerijom „Ligatura“ pri KBC „Sestre milosrdnice“ i Gradskom knjižnicom „Ivan Vidali“
Podrška: Hrvatski audiovizualni centar, Ministarstvo kulture i medija RH. / Rad UIII-a institucionalno podržavaju Grad Zagreb – Ured za kulturu i civilno društvo te Zaklada „Kultura nova“

LIGATURA

Hrvatski audiovizualni centar
Croatian Audiovisual Centre

Zaklada Kultura nova

Obilježavanje 100-te obljetnice rođenja Mihovila Pansinija

Korčula – Zagreb,
29. svibnja 2026.

Gradska knjižnica „Ivan Vidali“, **Korčula**, u **18h**

Konferencijska dvorana i Galerija „Ligatura“ pri Kliničko-bolničkom centru „Sestre milosrdnice“, Vinogradska, **Zagreb**, u **13h**

PANSINI100

Raison d'être

Povodom 100-te obljetnice rođenja Mihovila Pansinija u Korčuli, Pansinijevom rodnom gradu, i Zagrebu, gradu kojem je Pansini posvetio svoj profesionalni put, priređujemo program kojim želimo naglasiti interdisciplinarni karakter Pansinijevog rada. Kao što piše prof. emerita Vesna Mildner, bio je „liječnik, sveučilišni profesor, voditelj Centra za sluh i ravnotežu Medicinskog fakulteta u Zagrebu, znanstveni savjetnik u Poliklinici za rehabilitaciju slušanja i govora (SUVAG), a uza sve to ili prije svega filmski autor i zaljubljenik u film općenito. No, profesor Pansini bio je i filozof, i pjesnik, i lingvist – sve u jednoj jedinstvenoj holističkoj duši.”¹

Mihovil Pansini (Korčula, 29. svibnja 1926. – Zagreb, 13. svibnja 2015.) diplomirao je 1953. na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, a otorinolaringologiju je specijalizirao 1960. godine. Iz njegovih tekstova koje upravo sabiremo i koje ćemo objaviti u rujnu 2026. godine u suradnji s Gradskom knjižnicom „Ivan Vidali“ iz Korčule (urednica Petra Belc Krnjaić), razabire se da je krajem 1940-ih i tijekom 1950-ih bio gorljivi filmofil te posjećivao nebrojene predstave u tada brojnim zagrebačkim kinematografima.

Djelovao je na Odjelu (poslije Klinici) za otorinolaringologiju zagrebačke bolnice »Sestre milosrdnice« (gdje je također ostvario filmske i fotografske dokumente o operativnim zahvatima, kojima se nažalost izgubio trag), a od 1958. predavao je na Medicinskom fakultetu u Zagrebu (redoviti profesor od 1979. godine), pri kojem je bio voditelj Centra za sluh i ravnotežu. Već od 1959. Pansini je znanstveni savjetnik u Centru (kasnije Poliklinici) za rehabilitaciju slušanja i govorenja (SUVAG) u Zagrebu. Njegov profesionalni i znanstveni rad blisko je povezan s verbotonalnom teorijom Petra Guberine. „Na Filozofskom fakultetu studentima fonetike je od 1978. do 1998. godine predavao kolegij *Spaciocepcija*. U njemu je povezao audiologiju, vestibulologiju, govor i komunikaciju u širem smislu. Posebno je isticao važnost povezanosti osjeta i njihovu ulogu u razvoju i funkcioniranju čovjeka kao cjeline, a središnja je tema bila, kao što se iz samog naziva kolegija može zaključiti, percepcija prostora. Nju je Pansini temeljio na sinergiji pet osjetila – opipa, propriocepcije, ravnoteže, sluha i vida. Time je pojam spaciocepcije ugradio u opće načelo multisenzoričnosti koje je jedno od ključnih načela verbotonalne teorije”.²

Pansinijevi tekstovi upućuju i na intenzivno bavljenje gramatologijom prostora. U kinematografiji je debitirao, također nažalost izgubljenim, amaterskim filmom *1953 (Korčula 53)*. Djelujući u Kinoklubu Zagreb, u razdoblju svoga aktivnog djelovanja 1953–63. godine, ostvario je 25 filmova, kojima je redatelj, scenarist, snimatelj i montažer. Ističemo filmove *Osuđen* (1954), *Brodovi ne pristaju* (1955) i *Piove* (1958), te niz vrhunskih ostvarenja eksperimentalne kinematografije u Republici Hrvatskoj (tada Socijalističkoj republici): *Siesta* (1958), *Dvorište* (1963), *Zahod* (1963) i *Scusa signorina* (1963). Estetički najradikalniji (u smislu reprezentacije), jest film *K-3, ili Čisto nebo bez oblaka* (1963).

Zvanje majstora amaterskoga filma stekao je 1961., te tako bio prvi u Jugoslaviji. Osim svojim utemeljiteljskim filmskim opusom, Pansini je uvelike pridonio promišljanju filma i srodnih medija, kao i umjetničkih medija poput performansa, hepeninga, ali i umjetnosti općenito u svoj širini, pa time i medijskih znanosti, pokretanjem Genre Film Festivala (GEFF) u Zagrebu. GEFF je međunarodni filmski festival eksperimentalnoga filma koji se kao »susret filmskih istraživača«, održao u Zagrebu 1963., 1965., 1967. te 1970. (kao GEFF 69) u organizaciji Kinokluba Zagreb. Prethodio mu je niz razgovora pod nazivom »Antifilm i mi« održanih 1962–63. u Kinoklubu Zagreb, a na kojima su se oblikovale i potom na festivalima propitivale teorija i praksa tzv. antifilma (termin Tomislava Kobije).

Nadamo se da ćemo ovim obilježavanjem kao i objavljivanjem odabranih tekstova Mihovila Pansinija u ovoj jubilarnoj godini javnosti približiti njegov interdisciplinarni opus te osnažiti recepciju tog opusa kako u zemlji tako i u inozemstvu. Također, pozivam sve zainteresirane da nam se pridruže u Korčuli, na četvrtim **Pansinijevim danima**, koji će se održati 1-3. listopada 2026., uz gostovanje austrijskog umjetnika Siegfrieda Fruhaufa i drugih autora.

Veliku zahvalu upućujemo domaćinima i ko-inicijatorima ovog obilježavanja: Milojki Skokandić, ravnateljici Gradske knjižnice „Ivan Vidali“ te Mateju Kneževiću, čiji se profesionalni habitus, kao i Pansinijev, kreće između medicine i umjetnosti, specijalistu urologije i doktoru znanosti u tom području, nagrađivanom umjetniku i voditelju Galerije „Ligatura“.

Sonja Leboš za Ulll

Program

Korčula, Gradska knjižnica „Ivan Vidali“, 18h

Uvodna riječ ravnateljice Milojke Skokandić uz predstavljanje virtualne izložbe „Mihovil Pansini“

Predavanje dr.sc. Sonje Leboš

Pansinijevi gradovi: Korčula – Zagreb

Zagreb, Konferencijska dvorana i Galerija „Ligatura“ pri KBC „Sestre milosrdnice“, 13h

Uvodna riječ Mateja Kneževića

Predavanje Ivana Žaknića

Otočni egzistencijalizam u djelu Mihovila Pansinija

Predavanje dr.sc. Petre Belc Krnjaić

“Je li ovo film?”— Između kino-oka i neuronske mreže: prošireni film, tijelo i mašinska inteligencija

Otvorenje izložbe Petre Belc Krnjaić pod nazivom *Optogram* u Galeriji “Ligatura”

O autorima

(abecednim redom)

O autorima

(abecednim redom)

Petra Belc Krnjaić je istraživačica, esejistica i kustosica specijalizirana za avangardnu umjetnost i filmsku kulturu, s naglaskom na amaterski film, eksperimentalni film i feminističke perspektive. Doktorirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a preda-je na Sveučilištu u Klagenfurtu i Sveučilištu VERN u Zagrebu. Njezin interdisciplinarni pristup temelji se na filozofiji, komparativnoj religiji i ženskim studijima, spajajući estetska, politička i povijesna istraživanja. Objavljivala je u brojnim znanstvenim i kulturnim časopi-sima te kurirala filmske programe, izložbe i obrazovne događaje diljem regije, a predavala je na institucijama poput Sorbonne, NYU, Columbia University i Paris College of Art. U Kinoklubu Zagreb koordinira odjel baštine te očuvanje analognog filma i pripadajuće građe. Članica je Hrvatske zajednice samostalnih umjetnika te potpredsjednica Hrvatsk-og društva filmskih kritičara (HDFK).

Sonja Leboš je kulturalna antropologinja i hispanistica (Filozofski fakultet u Zagrebu), ekspertica za kulturni turizam (Sveučilište u Bologni, Platforma UNIADRION), likovna pedagoginja (Freie Hochschule Stuttgart), studirala je i scenografiju i arhitekturu u Pragu i Zagrebu. Njene aktivnosti kreću se u području kulturalnih i urbanih studija, obrazovanja i produkcije u kulturi i umjetnosti, vizualne i urbane antropologije te analize diskursa, a kustosko-umjetničko i znanstveno djelovanje na međama narativnog urbanizma i vizual-nih umjetnosti, dizajna, teorije i prakse performativnosti, filma i novih medija. Doktorsku disertaciju naslova “Grad na filmu, film u gradu: Zagreb 1941. – 1991., kulturno- antropološ-ka perspektiva” obranila je u studenom 2022. godine (Filozofski fakultet u Zadru). Osniv-ačica je Udruge za interdisciplinarna i interkulturalna istraživanja.

Ivan Žaknić rođen je 1972. na Korčuli. Radi u Redakciji kulture Hrvatskoga radija kao urednik, novinar i filmski kritičar. Filmske kritike i eseje objavljivao je u Homo volansu, Vijencu, Hrvatskom filmskom ljetopisu, portalu Zona filma Hrvatskog društva filmskih kritičara te na portalu Hrvatske radiotelevizije. Dobitnik je *Nagrade Vladimir Vuković* za 2023. godinu.

Sažeci predavanja

“Je li ovo film?” — Između kino-oka i neuronske mreže: prošireni film, tijelo i mašinska inteligencija

Polazišna pitanja koja su Mihovil Pansini i VALIE EXPORT postavljali o odnosu tijela, kamere i stvarnosti/umjetnosti neočekivano su aktualna u kontekstu razvoja generativne umjetne inteligencije. Pansinijeva antiautorska gesta postavljanja kamere kao suradnika, a ne sredstva izražavanja, te njegova teza da “fiziologija proizvodi fiziologiju strojeva, a da toga nije svjesna” korespondiraju sa suvremenim raspravama o tome kako neuronske mreže, trenirane na ljudski generiranim vizualnim korpusima, reproduciraju perceptivne strukture kojih nisu svjesne. Deset godina nakon što je Pansini snimio teorijske filmove kojima vizualno oprimjeruje svoje teze, austrijska umjetnica VALIE EXPORT snima *Adjungierte Dislokationen* (1973), čime ulazi u nehotičan dijalog s Pansinijevim idejama o primjeni filmske tehnologije u znanstveno-istraživačkom kontekstu. Forma filma kao da se temelji na predlošku iznesenom u Knjizi GEFF-a (1963/67), a autorici je poslužila da formulira neke od postavki svog koncepta okolišnog tijela (Umgebungskörper), koji tijelo istodobno shvaća kao aktivnog proizvođača perceptualnih i medijskih odnosa, ali i kao proizvod tehnoloških, prostornih i diskurzivnih sustava u kojima ti odnosi nastaju. Komparativna analiza filmova *Scusa Signorina* i *Adjungierte Dislokationen*, kroz koje Pansini i EXPORT preispituju tehnološku medijaciju utjelovljenja, pokušat će formulirati pitanja na koja oni u svoje vrijeme nisu morali odgovoriti, ali su ih svojim radom anticipirali: što se događa sa slikom i proširenim filmom — u smislu youngbloodovske proširene svijesti — danas, kada je stroj izmjestio i redistribuirao tijelo, i više ne treba čovjeka da gleda za njega?

Pansinijevi gradovi

Korčula i Zagreb čine osnovnu topo- i filmo-grafiju, a time i bio-grafiju života Mihovila Pansinija. Pansini je bio svjestan da je, benjaminovski rečeno, kamera produženo ticalo čovjekovog oka, kako njome možemo vidom opipavati svijet, te već svoj prvi film posvećuje vlastitom rodnom gradu. Grad Korčula ostaje prisutan i u drugim filmskim studijama – filmovima *Brodovi ne pristaju* i *Zahod*. Upravo u ovom potonjem s ponajvećim žarom snima naoko obično i svakodnevno, uprizorujući elegiju koju vidi s vlastitog prozo-ra. Zagreb je topos njegovog filma *Scusa signorina*, kojim ocrtava jednako tako svoju zaigranu prirodu kako i eksperimentalni pristup filmskoj tvorbi uopće – ono što Pansini čini kamerom u tom filmu, jedna od najvećih umjetnica njemačkog govornog područja čini 10 godina kasnije. Pansinijeva je kamera kamera humanista i znanstvenika, očigledna je želja da zabilježi kako strukturu svijeta tako i otvorenost empatičnom pogledu. Preda-vanje će razložiti neke modele reprezentacije grada na filmu koje se očituju u spomenu-tim Pansinijevim djelima.

Otočni egzistencijalizam u djelu Mihovila Pansinija

Predavanje se bavi utjecajem koje je odrastanje i sazrijevanje u otopnoj sredini imalo na Pansinijeve filmove, ali i na pozicioniranje njegova lika i djela u društveni kontekst.

Fotogrami iz filma Scusa signorina (Mihovil Pansini, Kinoklub Zagreb, 1963.).

^[1] Mildner, Vesna: In memoriam Mihovil Pansini (1926–2015). U: Govor 32 (2015).

^[2] Isto.